Owens första resa till Sverige

Att åtminstone tre av de fyra ångmaskiner som Edelcrantz förde över till Sverige kom från fabriken i Leeds hade en enkel förklaring. Det var bara Matthew Murray som åtog sig att skicka med en person som kunde montera maskinerna och se till att de kom i drift. Till detta kom att hans ångmaskiner troligen också var överlägsna de från Boulton, Watt & Sons.

De tre ångmaskinerna från Leeds kom till Sverige i augusti 1804. Den som Matthew Murray engagerat för att montera och ta i drift de inköpta ångmaskinerna var Samuel Owen.

Den maskin som var beställd till klädesfabriken vid Elfvik var nog den mest efterlängtade av de fyra som Edelcrantz anskaffat. Den hade en effekt motsvarande fyra hästars kraft och skulle bland annat driva tre kardmaskiner och en skrubbmaskin.[38]

Samuel Owens arbete med installationen av denna ångmaskin och anslutningen till den övriga utrustningen blev tidskrävande. På själva julafton 1804 togs den i bruk första gången. Lars Fresk döpte sin ångmaskin till "Förstfödda Edelcrantz".[39]

De ångmaskiner som skulle installeras vid Kungsholms och Ladugårdslands bränneriер var något större än maskinen i Elfvik. De hade sex respektive fem hästars kraft.

I en promemoria påpekade Edelcrantz att det borde utses någon person vid båda dessa bränneriер som kunde hjälpa Samuel Owen att anskaffa hantverkare och annat arbetsfolk, material med mera. Det behövdes också lokaler som kunde användas när maskinerna skulle monteras. Vid Ladugårdslands bränneri borde man också ordna bostadsrum för Samuel Owen.

Edelcrantz återkom i september 1804 och påpekade att man måste bygga till Kungsholms bränneri för att få plats med allt som gällde ångmaskinen. Föreståndaren Martin Lindström svarade att arbetena redan var igång.

Kronoinspektorn för Ladugårdslands bränneri Eric Isberg rapporterade att man där höll på med planeringen av var dess "eld- och luftmaskin" skulle placeras. Han återkom i december 1804 med ett memorial och anmälde att de sängkläder med mera som man upphandlat för Owens bostadsrum aldrig använts av denne. Han behövde därför veta om dessa nu skulle kastas eller säljas. Owen hade förmodligen tillbringat det mesta av sin tid vid Elfvik på Lidingö.

Allt som behövdes för att ångmaskinerna vid Ladugårdslands och Kungsholms bränneriер skulle kunna användas hade inte följt med leveransen från England 1804. Det saknades åtskilliga hjul, pumpar och hävarmar. Eftersom Edelcrantz ville få igång maskinerna snabbt måste de kompletterande delarna tillverkas i Stockholm.[40] Det fanns vid den här tiden bara två gjuterier som kunde komma ifråga, Charles Apelquists mekaniska verkstad på Kungsholmen och Bergsunds gjuteri på Södermalm.

Apelquist var en av de svenskar som redan på 1770-talet studerat olika teknikområden i England. År 1784 inköpte han en fastighet vid Hantverkargatan i Stock-

holm tillsammans med kompanjonen Hans Christian Hollström; år 1787 blev Apelquist ensamägare. Han uppförde här en ny verkstadsbyggnad, där han började tillverka bland annat domkrafter och lyftmaskiner.

Den mest uppmärksammade beställningen Apelquist fick gällde Sergels staty av Gustav III, för vilket han började förberedelserna redan 1797. Gjutningen och färdigställandet av denna staty pågick ända till 1806, och först i januari 1808 kunde den avtäckas på Skeppsbron. Hans mekaniska verkstad var ändå rätt blygsam och hade 1804 bara sju "diversearbetare" anställda.

Bergsunds gjuteri

Bergsunds gjuteri var en gammal Stockholmsindustri som låg på Södermalms västra udde. Den hade grundats redan i början av 1700-talet av handelsmannen

Vy över Bergsunds gjuteri, akvarell av J. G. Meijer 1796.